

Česal, Aleš

Josef Dobrovský jako inspirující osobnost pro (české) svobodné zednáře v 1. polovině 20. století

Slavica litteraria. 2012, vol. 15, iss. 2, pp. [27]-39

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125900>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ALEŠ ČESAL

**JOSEF DOBROVSKÝ JAKO INSPIRUJÍCÍ OSOBNOST
PRO (ČESKÉ) SVOBODNÉ ZEDNÁŘE
V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ**

**JOSEPH DOBROVSKY AS AN INSPIRATIONAL PERSONALITY
FOR THE (CZECH) FREEMASONS IN THE FIRST HALF OF THE 20TH
CENTURY**

Abstrakt

Příspěvek se dělí na dvě témata. Autor nejprve pohlíží na Josefa Dobrovského v širším spektru jeho osobnosti, analyzuje jeho odkazy k svobodným zednářům za první ČR a zodpovídá otázku „Proč Josef Dobrovský a svobodné zednářství?“ V druhé části se zabývá zednářskými lóžemi, jež oznámily jeho jméno a hlásily se k jeho linii.

Abstract

The contribution is divided into two topics. At first, the author attempts to put Josef Dobrovský in a broader spectrum of his personality, analyzes his references to Freemasons in the first Czechoslovak Republic and answer the question “Why Josef Dobrovský and Freemasonry?”. In the second part he deals with the particular Masonic lodges which reported his name and claimed to Dobrovský's link.

Klíčová slova

Josef Dobrovský ■ svobodní zednáři ■ české dějiny ■ první Československá republika

Keywords

Josef Dobrovský ■ Freemasons ■ Czech history ■ the first Czechoslovak Republic

Úvod

Svůj příspěvek jsem rozdělil do dvou tematických okruhů. V prvním se budu snažit zasadit Josefa Dobrovského do širšího spektra osobností, k jejichž odkazu se svobodní zednáři v první republice hlásili, a zodpovědět otázku „Proč vlastně Josef Dobrovský a svobodní zednáři?“. Ve druhé části se budu věnovat konkrétním zednářským lóžím, které se svým jmé-

nem hlásily a hlásí k Dobrovského odkazu. Vzhledem k již dostatečné šíři zvoleného tématu se nebudu věnovat základním definicím svobodného zednářství,¹ ani jeho místu v historii ČSR. Pro pochopení historického kontextu se však stručnějším historickému exkurzu a alespoň rámcovému zasazení do historických souvislostí nemohu vyhnout. Zájemce o hlubší studium je pak možné odkázat na dnes už dostupnou a kvalitní literaturu. Dlužno poznamenat, že hledáčky historiků spíše ulpívaly na období, kdy svobodné zednářství v českých zemích vznikalo a konstitovalo se, těžiště bádání tedy spočívalo ve století osmnáctém.² A obecně řečeno patří historie svobodného zednářství spíše k okrajovým tématům, byť mezi neodbornou veřejností velmi populárním.³ Co se týká doby novější, tedy období po vzniku republiky v říjnu 1918 a meziválečného období, je nutné vyzvednout práce Jany Čechurové,⁴ která se modernímu⁵ českému svobodnému zednářství systematicky věnuje. V poslední době je možné zaznamenat i řadu odborných publikací z pera slovenských kolegů, které reflektují jak období starší⁶, tak i meziválečnou situaci.⁷

Svobodné zednářství do Čech doslova i obrazně přinesli na svých bodácích francouzští vojáci v roce 1741 bojující proti panovnici Marii Terezii na straně bavorského kurfiřta Karla Albrechta. Marie Terezie svobodným

¹ K historii a symbolice svobodných zednářů z poslední doby asi neobšírněji Srb, T., *Řád svobodných zednářů I. – III*, Praha 2002–2009 nebo Waite, E. A., *A new Encyclopedia of Freemasonry*, New York 1996.

² Šindelář, B., *Zednářství v Čechách a na Moravě v 18. století a jeho vztah k osvícenství*, *Sborník historický* 32, Praha 1985, str. 53–91; Kroupa, J., *Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810*, Brno 2006 (druhé, rozšířené a upravené vydání), k českému prostředí pak Antonín, L., *Zlatý věk svobodného zednářství v Čechách*, Praha 2010.

³ Což je dáno řadou mýtů a dezinformací, které o této nikoliv tajné, nýbrž diskrétní společnosti kolují. Svobodní zednáři se nepovažují za tajnou společnost, protože o své existenci veřejně mluví. K tomu viz např. <http://www.vlcr.cz/index.php?str=cus>

⁴ Čechurová, J., *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha 2002.

⁵ Slovo „moderní“ používám pro české svobodné zednářství v meziválečném období, období válečného exilu a pro krátkou reaktivaci po květnu 1945 v protikladu k označení „historické“ pro období 18. a počátku 19. století. K chronologickému vývoji svobodného zednářství na území habsburské monarchie srovnej pozn. 9.

⁶ Javor, M., *Svobodné zednářství 18. století v českých zemích a v Uhrách*, Brno 2011.

⁷ Javor, M., *Slobodomurárske Košice. Dejiny slobodomurárskeho hnutia v Košiciach*, Bratislava 2010; Hradská, K., *Slobodomurárske lôže v Bratislavě*, Bratislava 2005.

zednářům sice příliš nepřeje, ale ani jim příliš neškodí. Josef II. dokonce v prosinci 1785 vydává kabinetní list, kterým staví svobodné zednáře pod svou ochranu, zároveň se je však snaží regulovat a kontrolovat, prakticky využívat pro zájmy monarchie. Situace se zhoršila po francouzské revoluci, kdy se za vlády Františka II. odehrávají monstrprocesy s uherskými a vídeňskými jakobíny. Díky této vypjaté situaci zastavují zednáři svou činnost v celé monarchii. V roce 1801 vychází císařské nařízení, které zakazovalo členství státních úředníků v zednářských lóžích. Díky sociální skladbě⁸ členstva to prakticky znamenalo konec zednářství v Čechách. Po ojedinělých pokusech o obnovení lóží během napoleonských válek či v revolučních letech 1848–1849 můžeme za oficiální počátek moderního českého (československého) svobodného zednářství považovat říjen 1918.⁹

Poněkud odlišná situace byla v Uhrách, kde se řídili od roku 1867 novou „zalatavskou“ ústavou, která rozvoji svobodnému zednářství nekladla žádné překážky.

Po vzniku Československa dochází ke vzniku Veliké lóže československé, jejíž činnost je ukončena, obecně řečeno, druhou světovou válkou. Po ní dochází na krátkou dobu k obnově československého zednářství, aby byl jeho vývoj na necelých čtyřicet let zastaven v dubnu roku 1951.

Svůj příspěvek však chci zaměřit na období první republiky, které můžeme označit za zlatý věk československého svobodného zednářství.

Josefa Dobrovského můžeme zařadit mezi specifický okruh významných osobností požívajících mezi svobodnými zednáři v první polovině 20. století zvláštní úcty. Jana Čechurová tyto „persony“ vtipně označuje jako zednářské světce.¹⁰

Pomineme-li prezidenta republiky Tomáše Garrigue Masaryka, zaujímali významné místo v zednářském pantheonu František Antonín hrabě

⁸ K sociální skladbě svobodných zednářů na Moravě srov. Kroupa, J., *Alchymie štěstí*, s. 109–137. Obdobná struktura se dá předpokládat i v Čechách.

⁹ Katarína Hradská období od druhé poloviny 18. století do roku 1918 dělí v souvislosti s existencí řádu svobodných zednářů na tři časové úseky. První zahrnuje druhou polovinu 18. století a končí zákazem zednářských lóží na celém území monarchie v roce 1794. Druhé datuje od rakousko-uherského vyrovnání v roce 1867 až do roku 1918. Konečně třetí období vymezuje meziválečným obdobím v letech 1918–1938. Hradská, K., *op. cit.*, s. 16

¹⁰ Čechurová, J., *op. cit.*, s. 253

Špork¹¹ a Jan Amos Komenský.¹² Za zmínku jistě stojí, že ani jedna ze zmíněných osobností svobodným zednářem nebyla, alespoň ne prokazatelně. Svým způsobem života a myšlenkami však jako by tyto osobnosti mezi svobodné zednáře patřily, a proto se pro ně vžilo mezi svobodnými zednáři rozšířené označení „zednář bez zástěry“. Kupodivu osobnostem, které měly prokazatelnější vazby ke svobodným zednářům či přímo mezi ně patřily, se takové pozornosti jako výše zmíněným třem nedostávalo. V druhé řadě zednářského pantheonu bychom našli Jana Evangelistu Pur-

¹¹ Hraběte Šporka, coby zakladatele svobodného zednářství v Čechách, uvedl v život romantický historik a spisovatel Josef Svátek svým seriálem v časopisu *Zlatá Praha*. Dosud se nepodařilo zjistit, odkud své informace Svátek čerpal a zda si historická fakta nepřizpůbil. Jisté však je, že hrabě Špork svými kontakty na protestantské nakladatelské domy, svou pokrokovostí, filantropií, ale i spory s jezuiti a zálibou ve zvláštní symbolice a zakládáním nejrůznějších řádů patřil k legendárním a oblíbeným historickým postavám svobodných zednářů. K Františku Antonínu hraběti Šporkovi srov. Antonín, L., *op. cit.*, s. 44–74

¹² V případě Jana Amose Komenského a jeho vztahu ke svobodným zednářům, je situace poněkud komplikovanější. Bereme-li rok 1717 jako oficiální počátek svobodného zednářství, v tomto roce totiž vzniká první Velká lóže (Grand Lodge of England), Jan Amos Komenský (1592–1670) svobodným zednářem být nemohl. Rok 1717 je však oficiálním datem, kdy se dozvídáme o vzniku Velké lóže Anglie, vytvořené spojením do té doby několika samostatně pracujících lóží. Co bylo předtím, v podstatě příliš nevíme, předpokládá se několik staletí trvající vývoj od cechovních sdružení – kamenických, tzv. operativních dílen – po dílny filosofické – zednářské lóže. Jedním z ovlivňujících faktorů, a teď se ocitáme na hranici mezi historickou vědou a zednářskými legendami, bylo i tzv. rosenkruciánské hnutí, které je považováno, pokud ne za předstupeň, tak za jeden z kořenů svobodného zednářství. O tom svědčí i publikace Volf, J., *Bratří růžového kříže (Roseae Crucis) v zemích českých a proroctví jejich na rok 1622*, Praha 1910. Jan Amos Komenský patřil k významným představitelům pansofického hnutí 17. století. Rosekruciánství bývá někdy vnímáno jako jakýsi vnitřní proud tohoto pansofického hnutí. K tomu srov. Yates, F. A., *Rosenkruciánské osvícení*, Praha 2000, kap. Komenský a rosenkruciánské vlivy v Čechách, (s. 188–201). Právě z těchto důvodů byl zednářskou historiografií Jan Amos Komenský vnímán jako jedna z osobností, k jejímž odkazu se svobodní zednáři mohou a mají hlásit. O tom svědčí celá řada publikací a koneckonců i článků uveřejněných v tiskovém orgánu československých zednářů, v časopise *Svobodný zednář*. K tomu srov. např. brožuru představitelky smíšeného zednářství v Československu – Moudrá, P., *Za světem Komenského*, Praha nedatováno; Mašlaň, F., *Komenský a svobodní zednáři*, Praha 1893; J. T., Jan Amos Komenský, zakladatel lidového vzdělání, in: *Svobodný zednář I*, Praha 1925, s. 10; R. J. V., Můstky ke Komenskému a Můstky od Komenského k zednářům, in: *Svobodný zednář I*, Praha 1926, s. 27–28, 37–38, 51–53. Nejnověji tuto problematiku shrnuje Kulihová, B., *Jan Amos Komenský a svobodní zednáři*, magisterská diplomová práce, FF MUNI, Brno 2010.

kyně či Jana Nerudu.¹³ Z osobností mezinárodního formátu, které mezi českými zednáři požívaly zvláštní úcty, se objevují zejména ty, které měly nějaký vztah k českým zemím, což byli díky svým návštěvám Wolfgang Amadeus Mozart a Johann Wolfgang Goethe. K nim můžeme přiřadit i Ephraima Lessinga, oblíbeného nejen jako jednoho z hlavních teoretiků svobodného zednářství, ale i díky jeho lužickosrbskému původu.¹⁴

Pokud bychom vytvořili pomyslný žebříček oblíbenosti historických osobností mezi svobodnými zednáři, patřil by Josef Dobrovský mezi špičku. Našli bychom jej po boku již zmíněných hraběte Šporka a J. A. Komenského. Osobně se domnívám, že jedním z hlavních důvodů této popularity i spojujícím můstkem mezi těmito osobnostmi byly polemiky o jejich možné příslušnosti ke svobodným zednářům, které si „bratři“ mohli přečíst jak na stránkách časopisu *Svobodný zednář*, tak i v neinterních publikacích. Ovšem zde hovoříme o popularitě existující až po vzniku lóží nesoucích jméno Jana Amose Komenského či Josefa Dobrovského, tedy v roce 1922.

„O jméno nikoho jiného, snad s výjimkou Komenského,¹⁵ neusilovalo tolik lóží, jako právě o jeho. Dobrovský v sobě koncentroval všechny ctnosti osvícence a zároveň obrozence, zkrátka všestranně zapadal do schématu, že by mohl být svobodným zednářem, protože když už ne on, tak kdo...“¹⁶

Silným impulsem vzbuzujícím zájem o Josefa Dobrovského, jistě nejen v zednářském prostředí, se stal rok 1929, tedy památný rok, v němž uplynulo sto let od Dobrovského smrti.

Dne 5. ledna 1929 Veliká lóže československá uspořádala slavnostní práci¹⁷ na počest stého výročí smrti Josefa Dobrovského. Slavnost zahájil Veliký Mistr Ladislav Syllaba.¹⁸

¹³ K tomu srov. Čechurová, J., *op. cit.*, s. 259

¹⁴ *Op. cit.*, s. 260

¹⁵ O úctě k Janu Amosi Komenskému svědčí i preambule konstituce Národní Veliké Lóže Československé z 23. dubna 1933, jíž se českoslovenští svobodní zednáři hlásili k jeho odkazu: „My, československé svobodné zednářstvo, jež se znovuzrodilo obnovou naší národní a státní svobody, vděčně se hlásíme k myšlenkovému a mravnímu odkazu J. A. Komenského, vděčně jsme pamětlivi buditelské národní práce svých zednářských předků a své poslání spatřujeme v tom, že v jejich slépějích sloužíme národu, republice a lidstvu věrně hájíce, šíříce a uskutečňujícíe všelidské ideály humanitní a demokratické v bratrském řetězu se svobodnými zednáři celého světa...“

¹⁶ Čechurová, J., *op. cit.*, s. 255

¹⁷ Práce je terminus technicus používaný v zednářském argotu pro rituální setkání.

¹⁸ Ladislav Syllaba (1868–1930) profesor Univerzity Karlovy a přednosta I. interní kliniky UK, osobní přítel Tomáše G. Masaryka.

„Zítřka na Tři krále bude tomu sto let, co v brněnské nemocnici zemřel na záněť plic svobodný zednář, exjesuita a jeden z buditelů českého národa, veliký slavista, veliký znalec našeho jazyka a jazyků slovanských Josef Dobrovský. Br. Volf osvětí nám svým mistrným slovem tuto vzácnou zednářskou, buditelskou a lidskou postavu, mně jako Velikému Mistru Velké Národní Lóže československé přísluší vzpomenouti v tuto chvíli, z jaké vnitřní potřeby se dnes večer scházíme.“¹⁹

V další části svého proslovu se Ladislav Syllaba věnoval stručnému hodnocení desetileté/jedenáctileté činnosti svobodných zednářů v Československu a připomněl, že v říjnu 1928 vznikla první československá lóže Jan Amos Komenský. Dobrovského výročí a desetileté/jedenáctileté²⁰ výročí zednářských aktivit v republice pak bere jako vyvrcholení snah národnostních a státotvorných.

„Bratří! Dva kruhy se naplnily a uzavřely! Uzavíralo se deset let zednářské práce spojené se zakládáním, budováním a upevňováním republiky – menší kruh. A kruh větší – probuzení národa, které se před sto lety začínalo dílem Josefa Dobrovského a jeho druhů, se dokonalo osvobozením národa v den 28. října r. 1918. Uzavřené kruhy se spojují jako články v řetěz. Zednářská práce let 1918, řekněme již 1917, až 1928 se spojuje v pevný řetěz se zednářskou prací před sto lety, s prací před sto, řekněme sto třiceti lety, s prací Josefa Dobrovského a zednářů buditelů z Královské společnosti nauk. A teprve zítřejším památným výročím se končí slavnostní údobí, které jsme posledního 28. října zahájili. Dva kruhy se naplnily, řetěz se uzavřel. Na prvním místě je v něm z Velkého Orientu našich mrtvých bratří. My všichni zde přítomní podle svého zednářského myšlení a cítění věříme, že jeho duch je v tuto chvíli s námi v našem řetězu...“²¹

¹⁹ 1829–1929, Josef Dobrovský, *Svobodný zednář* 1–2, III, 1929, s. 1

²⁰ Jak jsem ze Syllabova projevu pochopil, i když bylo jedenáct let od založení svobodného zednářství v Československu, asi se mu více líbilo připomenout i kulaťejší, tedy desetileté výročí, a tak trochu kostrbatě spojuje, respektive připomíná události, které se staly před jedenácti a deseti lety, což bylo jistě dáno i složitou situací kolem vznikajícího a konstituujícího se svobodného zednářství: *...Před deseti, jedenácti lety zednář a intelektuál skládá květnový manifest českého spisovatelstva a se svými bratry zakládá na prahu republiky první československou loži zednářskou „Jan Amos Komenský“.* *Před deseti lety sdružení intelektuálů kolem časopisu „Národ“ budí k odboji proti monarchii rakousko-uherské a proti dynastii habsburské a jako sdružení ideově zednářské, třeba ne zednářské rituálně, vchází „Národ“ s vlajícími prapory do republiky a z jara 1919 se konstituuje s druhou zednářskou loží československou s rozlišovacím jménem „Národ“ na paměť své válečné existence v letech 1917–1918.* in: 1829–1929, Josef Dobrovský, *Svobodný zednář* 1–2, III, 1929, s. 1

²¹ *Ibidem.*

Z projevu Ladislava Syllaby vyplývá, že v rámci slavnostní práce byla i pronesena kresba²² historika Josefa Volfa.²³ Josef Volf patřil k osobnostem, které bychom mohli označit jako historiky svobodného zednářství. Vedle něj by to pak byli ještě František Mašlaň²⁴, Zdeněk Gintl²⁵, František Sís²⁶ a Emanuel z Lešehradu²⁷.

Jak poznamenává Jana Čechurová²⁸, František Mašlaň byl profesionálním historikem Gollovy školy a jako jeden z mála měl odvahu pustit se na základě historických faktů do bourání zednářských legend. Josef Volf byl poctivý dějepisec, který dával na rozdíl od kupříkladu Emanuela Lešehrada z Lešehradu přednost historickým faktům před romantickou legendou, Kupodivu romantické pojetí historie občas přežívalo nad doložitelnými skutečnostmi.²⁹

Když jsme si takto stručně přiblížili Josefa Volfa jako svobodného zednáře a historika, ani nás příliš nepřekvapí, že nesdílel upřímné nadšení svého Velikého Mistra Ladislava Syllaby a jeho deska³⁰ „Byl Josef Dobrovský svobodným zednářem?“³¹, přednesená na témže slavnostním shromáždění pražských lóží v lednu 1929, s obecně přijímaným pojetím

22 „Kresba“ je další terminus technicus zednářského argotu a znamená připravený projev, přednášku, která je pravidelnou součástí rituálních setkání

23 Josef Volf (1878–1937), český historik a knihovnik, který se zabýval především českou kulturní historií, od roku 1928 ředitel Knihovny Národního muzea

24 František Mašlaň (1893–?), knihovnik a středoškolský pedagog. Z pohledu svobodného zednářství se zabýval zej. Bolzanem a Komenským. Srov. např. Mašlaň, F., *Dějiny svobodného zednářství v Čechách*, Praha 1923 či Mašlaň, F., *Komenský a svobodní zednáři (S přehledem svobodného zednářství v Čechách a s literaturou zednářskou)*, Praha 1921.

25 Zdeněk Gintl, knihovnik, literát a překladatel. Autor knihy *Svobodné zednářství*, Praha 1926.

26 František Sís, žurnalista a politik. Sís, F., *Vznik svobodného zednářství obřadu skotského a přijatého v Československu*, Praha 1936.

27 Emanuel z Lešehradu, archivář, historik a spisovatel. Je autorem řady studií a knih o historii svobodného zednářství, např. Lešehrad, E., *Tajné společnosti v Čechách od nejstarších časů do dnešní doby*, Praha 1922, Lešehrad, E: *Stručné dějiny svobodného zednářství v našich zemích*, Praha 1937.

28 Čechurová, J., *op. cit.*, s. 254

29 To je případ i hraběte Šporka coby zakladatele svobodného zednářství v Čechách. Mýtus, který přežívá dosud.

30 Deska – terminus technicus, synonymum zednářského argotu pro kresbu. V některých ritech a lóžích se též pro přednášku připravenou pro rituální setkání užívá slova „kámen“ či „stavební kámen“

31 Volf, J., Byl Josef Dobrovský svobodným zednářem?, *Svobodný zednář* 1–2, III, 1929, s. 2–4

Josefa Dobrovského coby nesporného svobodného zednáře přímo polemizuje.³²

Úvodem své přednášky Josef Volf zasazuje zednářské připomenutí Dobrovského výročí do kontextu celonárodních oslav:

„I s radostí i obavou uvítal jsem výzvu Vel.: Taj.:, abych při práci, jež má býti věnována památce stého úmrtí velikého patriarchy slavisty Josefa Dobrovského, promluvil před shromážděným výkvětem čtyř pražských lóží o tomto průkopníkovi našich dějin. S radostí, pravím, neboť rozhodnutím V.: O.: jest potěšitelným dokladem, že zednářstvo české vystupuje z úzkého okruhu a připojuje se k slavnosti, již v tyto dny s českým národem pořádá celé Slovanstvo. Tam, necelý národ a celé Slovanstvo vzpomíná, nemůže chyběti ani české, a doufám, ani slovanské zednářstvo, neboť při oslavě Dobrovského jde o jednoho z největších mužů českého národa, takže zednářstvo má plnou povinnost, připojiti se k celostátní oslavě. Teprve v druhé řadě můžeme si připomenouti, že snad patřil i do našich řad. Není však proto ani větší, ani menší, byl-li nebo nebyl-li zednářem. Jen naše radost by byla větší, kdybychom mohli jasně a určitě říci: byl naším bratrem či abych uvedl slova Eugena hr. Čerína z let 50tých 19. stol., Er war es...“³³

V těchto úvodních slovech Josef Volf strategicky připravuje své posluchače na možnost, že by Josef Dobrovský přece jenom nemusel být svobodným zednářem. Také Dobrovského srovnává s jinými historickými postavami, s Janem Amosem Komenským a Karlem Slavojem Amerlingem.³⁴ Styčný bod však kupodivu nachází v oblasti poněkud nekonvenční – v tom, že všichni tři občas propadali prorockým vizím a cituje z Dobrovského dopisu Durychovi z 24. listopadu 1795:

...Copak žádný z Vídeňanů nevidí neb netuší počátek strastí? Království české rozmnoží se nesmírně a vyvine se mohutně... Přední přede všemi budou Čechevé... Mě se děje totiž to, co se dělo apoštolu Pavlovi: viděl jsem světlo ne jedenkrát, ale častěji, měl jsem sny, vidění, avšak nyní všecko vykládati nemohu... Duch věje, kdy a kde chce...³⁵

³² Tato „polemika“ svědčí o pluralitním ovzduší v pražských lóžích, alespoň co se vzdálených historických témat týče. Uvědomíme-li si, že jsou svobodní zednáři hierarchicky organizovanou strukturou, pak není divu, že oficiálně vyslovený názor jejího nejvyššího představitele, byť romantizující, mohl mít v diskuzích o Dobrovském „zednářství“ někdy větší váhu než vybadaná fakta.

³³ Volf, J., *op. cit.*, s. 2.

³⁴ Karel Slavoj Amerling (1807–1884), český filozof, pedagog a lékař, patřil do opět do okruhu osobností, které byly pokládány za svobodné zednáře. O Amerlingově zednářství přednášel kupříkladu Alfons Mucha. K Amerlingovi srov. Borecký, Vl., *Zrcadlo obzvláštního*, Praha 1999, s. 197–204.

³⁵ *Op. cit.*, s. 2.

Ku prospěchu Josefa Dobrovského dlužno podotknout, že jde o vidění veskrze národnostně uvědomělé a vzhledem k budoucnosti českého národa pozitivní. Ale nelze se ubránit dojmu, že se Josef Volf snaží ironizovat apologetické články vycházející v denním tisku u příležitosti Dobrovského úmrtí³⁶.

Josef Volf kriticky reflektuje i dosavadní publikace „zábavné“³⁷ i historické,³⁸ v nichž Josef Dobrovský figuruje coby svobodný zednář. Sám Volf se zaměřuje na dva „důkazy“, které mají dosvědčovat příslušnost Josefa Dobrovského ke svobodným zednářům.

V prvním případě se zamýšlí nad pečeti, jimiž Dobrovský rád stvrzoval své dopisy. Uvádí tři typy těchto pečetí: jedna má podobu rovnostranného trojúhelníka, druhá představuje kabalistickou tabulku s číslicemi 1–9 a třetí má podobu čtverce rozděleného na 9 polí, v nichž jsou písmena VVV – CPZ – WWL. Volf zednářský výklad symboliky těchto pečetí v podstatě odmítá či důkazy a výklady s nimi spojené nepokládá za věrohodné.³⁹ To i u tak výrazného zednářského symbolu, jakým je trojúhelník.

Obdobně skepticky se Josef Volf staví i k dalšímu „nespornému“ důkazu Dobrovského zednářství, totiž k podpisu ve tvaru trojúhelníku. Hned na začátku své glosy k Dobrovského zednářskému podpisu dává posluchačům k zamyšlení jeho podpis z doby, kdy Dobrovský působil na Chudenicku a kdy za trojúhelník připojuje latinsky titulaturu „magister noviciorum resuscitandae societatis Jesu“ neboli „představený noviců řádu jezuitů, jenž musí být obnoven“. Výklad zednářského trojúhelníku ve spojení s jezuitským řádem se zdá být Josefu Volfovi obtížný. Nabízí však zcela prozaické zdůvodnění tohoto symbolického podpisu, které si vypůjčuje od Václava Flajshanse:

„Jak známo, podepisoval se Dobrovský různě: Daubraucky, Doubrovský, Dobro, Dub (cyrilicí), trojúhelník, čtverec aj. Vidím v trojúhelníku tudíž řecké delta, sta-

³⁶ K tomu v témže textu přímá narážka na článek Zdeňka Gintla: *Nejsem takovým řečníkem a takovým uchvacujícím stylistou jako br. Zdeněk Gintl, jehož apotheosu Dobrovského jste včera četli v Národních listech. Dobrovský bystrý kritik, geniální tvůrce české literární historie, nesmrtelný zakladatel slavistiky, kritický vydavatel pramenů, věrný posuzovatel současných poměrů, muž pravdy a veliký blouznivec...* *Op. cit.*, s. 2

³⁷ *Je jisto, že v české zábavné literatuře není spisovatele, který by o zednářství Dobrovského pochyboval.* Tamtéž, s. 3.

³⁸ *Zajdeme-li do literatury historické, jeví se nám Dobrovský od M. Trappa až po Arne Nováka.* *Op. cit.*, s. 3

³⁹ *Op. cit.*, s. 4.

roslovanské „d“, počátek jména Dobrovského či zkrácený podpis a ne zednářské znamení.“⁴⁰

Osobně se nemohu ubránit dojmu, že hlavní myšlenka Volfovi přednášky byla v podstatě kritická a obsažená již v jeho úvodních slovech: *Není však proto ani větší, ani menší, byl-li nebo nebyl-li zednářem*. Nebo-li zajímal by vás, bratři, Josef Dobrovský tolik, i kdyby nebyl prokazatelně svobodným zednářem?

V každém případě Dobrovského příslušnost ke svobodným zednářům mezi bratry žila před i po Volfově kritickém zhodnocení. Nemaleou zásluhu na tom měl i již zmiňovaný Emanuel z Lešehradu. Když Volf v roce 1937 umírá, přispěchal Emanuel z Lešehradu se studií O zednářství Dobrovského, v níž zpochybňuje Volfovy závěry:

Podle mého studia jsou však nepopřené [indicie], jež nasvědčují, že Dobrovský byl zednářem nebo rosenkruciánem. Jsou to okolnosti a indicie, kterých je tolik, že nelze již o nich říkat, že jsou jen náhodné a zdánlivé.⁴¹

Mýtus o zednářství Dobrovského žil Lešehradovou zásluhou i nadále. Lešehradovy teorie měly nad Volfovými závěry i tu výhodu, že je Lešehrad dokázal předkládat formou vcelku čtivých knih. Volf zůstával na platformě „pouhého“ odborného článku.

Lóže Josef Dobrovský v Plzni⁴²

Památku Josefa Dobrovského si připomněli i zednáři ze stejnojmenné plzeňské lóže.

Jak se dozvídáme z přehledu činnosti této lóže, v den stého výročí úmrtí Josefa Dobrovského, tedy 3. ledna 1929, pronesl Jaroslav K.⁴³ kresbu na téma Josef Dobrovský a tentýž bratr se zúčastnil i oficiálních oslav památky Josefa Dobrovského v Brně a promluvil tam jménem československých svobodných zednářů. Jménem plzeňské lóže Josef Dobrovský položil na hrob tohoto velikána věnec.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ Tuto citaci čerpám z publikace Čechurová, J., *op. cit.*, s. 256. Originální Lešehradův rukopis je uložen v Památníku národního písemnictví.

⁴² Historii této lóže zpracovávám v disertační práci „Exkluzivní společnosti v Plzni v první polovině 20. století“.

⁴³ Pravděpodobně se jedná o dramatika a významného prvorepublikového svobodného zednáře Jaroslava Kvapila (1868–1950).

Plzeňská lóže Josef Dobrovský⁴⁴ byla založena dne 25. června 1922. Slavnostní akt se odehrál v hotelu Continental. Mezi zednáři, kteří se účastnili založení této lóže, bychom našli malíře Alfonse Muchu, dramatika Jaroslava Kvapila či belgického konzula a podnikatele Pierre Constanta.⁴⁵

Lóže Společného svobodného zednářství Dobrovský

Je poněkud kuriózní, že v témže roce, i když o měsíc později, kdy je vneseno světlo⁴⁶ do plzeňské Lóže Josef Dobrovský, vzniká další zednářská lóže, která se hlásí k jménu Josefa Dobrovského. Mám na mysli Lóži Dobrovský patřící do mezinárodního svazku Lóží *Le Droit Human*.

K pochopení této situace je nutný alespoň stručný exkurz do zednářského práva a diplomacie.

Obecně a velmi zjednodušeně řečeno můžeme svobodné zednáře na celém světě rozdělit do dvou velkých táborů, na ty, co přijímají ženy, a na ty, co ženy nepřijímají. Pokud se nebudeme věnovat různým odchylkám a varetám, poznamenejme, že pro onu první polovinu spektra je závazné uznání Sjedenocnou Lóží Anglickou (United Grand Lodge of England). Toto uznání se uděluje na základě toho, zda dotyčný subjekt splňuje podmínky, které vycházejí z tzv. Starých povinností⁴⁷ a definují, kdo může být svobodný zednář a kdo nikoliv. Jednou ze základních podmínek je i to, že svobodným zednářem musí být muž. Pokud daný subjekt podmínky nespĺňuje a nezíská tzv. regularitu, nesmí být jeho členové rituálně přijímáni z lóží regulérních. Tzv. neregulární lóže se však stejně jako regulérní spojují do mezinárodních řetězců a vytvářejí tak internacionální společenství obdobná těm regulérním. Pro lóže přijímající ženy i muže⁴⁸ se užívá termín „smíšené zednářství“⁴⁹ či za první republiky užívaný termín „společné svobodné zednářství“.

⁴⁴ O detailní zpracování dějin se snažím v rámci své disertační práce a všechny prameny nemám dosud zpracovány a vyhodnoceny.

⁴⁵ Nezpracovaný soukromý archiv Lóže Josef Dobrovský. Kniha prací, rok 1922.

⁴⁶ Vnesení světla – terminus technicus zednářského argotu, který znamená založení lóže.

⁴⁷ Staré povinnosti svobodných zednářů, nebo také jinak Andersenova konstituce, byly sepsány roku 1723 Jamesem Andersonem.

⁴⁸ Existují lóže i čistě ženské.

⁴⁹ Z anglického „mixed freemasonry“.

Hovoříme-li o Lóži Dobrovský patřící do svazku Le Dorit Human, pak se ocitáme na půdě zednářství smíšeného, na rozdíl od plzeňské Lóže Josef Dobrovský, která spadala pod jurisdikci Veliké Lóže Československé, a tudíž patřila do řetězce lóží tzv. regulérních.

Mocným impulsem pro založení Lóže Dobrovský v Praze se stala iniciativa holandského esperantisty Fritze Faulhabera z Amsterdamu. Faulhaber zamýšlel vytvořit cosi jako mezinárodní řetěz zednářů – esperantistů. V esperantu viděl prostředek, který by mohl zednáře sjednotit. Pro tento cíl chtěl využít Universální zednářskou Ligu, která měla spojovat veškeré zednářské obedience bez ohledu na to, zda se vzájemně uznávají. Pro Prahu se stalo zlomovým konání XIII. světového esperantistického kongresu na přelomu července a srpna 1921. Na pražském kongresu se chtěl Fritz Faulhaber setkat s pražskými zednáři. Jak se dozvídáme ze vzpomínek Alexandr Sommr-Batka,⁵⁰ nešlo vůbec o jednoduchý úkol, protože se pražského kongresu účastnilo na 2 563 esperantistů. Kupodivu, i když by esperanto mělo bourat jazykové bariéry, „Byl to hoto-vý Babylon“.⁵¹ Přesto se F. Faulhaberovi podařilo uspořádat přednášku „O ženě ve svobodném zednářství“, na niž přišlo asi 20 posluchačů, mezi nimiž byli i někteří zednáři. Jelikož přednáška proběhla bez větší odezvy, lze soudit, že oni zednáři-esperantisté byli z tábora regulérního. V rámci dalšího programu se F. Faulhaber účastnil divadelního představení Vrchlického Noci na Karlštějně, kterou v esperantu slavnostně uvedlo Národní divadlo a následujícího dne i výletu na Karlštějn. Během těchto akcí konečně navázal kontakty s českými esperantisty – zájemci o smíšené svodné zednářství, respektive o členství v řádu Le Droit Human.⁵² Výsledkem Faulhaberovi návštěvy bylo ustavení kroužku osmi esperantistů (esperantistek), kteří se začali pravidelně scházet a studovat texty potřebné pro přijetí do řádu. Jak jinak než v esperantu. Rok poté, 23. července 1922, byla v Praze založena Lóže Dobrovský a Národní Radou Holandskou vydána charta s pořadovým číslem 52, po uspalé⁵³ lóži Bohemia.

⁵⁰ Sommr-Batěk, A., Jak vznikala L. „Dobrovský“ č. 52., *Dvě Hvězdy*, Praha, červenec 1932, s. 6–7; Cimr, V., Vzpomínky na založení Lóže „Dobrovský“ v Praze, *Dvě Hvězdy*, Praha červenec 1932, s. 10–11.

⁵¹ Sommr-Batěk, A., *op. cit.*, s. 7.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Pokud lóže z nějakého důvodu ukončí svou činnost, hovoří se o ní jako o „uspané“.

Lóže Dobrovský číslo 52 pracovala zpočátku v esperantu a v témže jazyce začala v roce 1923 vydávat i svůj časopis „La Du Steloj“ neboli Dvě Hvězdy.⁵⁴

Závěr

Na základě uvedených skutečností lze říci, že osobnost Josefa Dobrovského požívala mezi českými zednáři v první polovině 20. století značné úcty, byť zřejmě nikdy svobodným zednářem nebyl. O této úctě svědčí i to, že si jeho jméno daly do názvu hned dvě české lóže i celá řada článků a diskuzí věnovaná v zednářských kruzích jeho osobnosti. Vzhledem k tomu, že obě lóže jsou funkční i v současnosti, můžeme říci, že Dobrovského odkaz je živý mezi českými svobodnými zednáři i na počátku 21. století.⁵⁵

Při zpracovávání tohoto příspěvku jsem vycházel z článků uveřejněných v časopisech Svobodný zednář a Dvě Hvězdy. Souhrnný pohled na situaci kolem založení „Lóže Dobrovský“ mi umožnil jubilejní sborník časopisu Dvě Hvězdy vydaný u příležitosti 10. výročí založení Lóže Dobrovský. Poděkování také patří Lóžím Josef Dobrovský a Dobrovský za zpřístupnění jejich archivů jak pro podklady tohoto příspěvku, tak pro jeho napsání.

⁵⁴ Sommr-Batěk, A., *op. cit.*, s. 9–10.

⁵⁵ srov. <http://www.josefdobrovsky.cz/>; <http://www.humanitas-bohemia.cz/index.php?page=dobrovsky&menu=humanitas>

